

Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу

"Я і Україна" в початковій ланці

(посібник для вчителів початкових класів і студентів)

Зміст

1. Актуальність проблеми.
2. З історії розвитку комп'ютеризації в учнів молодшого шкільного віку.
3. Особливості структури і змісту підручників з курсу "Я і Україна".
4. Інформаційні технології навчання у навчально-виховному процесі початкової школи.
  - 4.1. Застосування інформаційних технологій навчання на уроках (з досвіду роботи вчителів початкової школи).
  - 4.2. Методика використання комп'ютерної програми на уроках при вивченні тем природознавчого спрямування.
  - 4.3. Методика використання комп'ютерних програм на уроках курсу "Я і Україна" при вивченні тем з розділу "Громадянська освіта" на етапі усвідомлення нового матеріалу.
5. Застосування тестів на етапі перевірки раніше засвоєних знань.
  - 5.1. Методика використання авторської комп'ютерної програми "Погода" на етапі "хвилинка календаря".

- 5.2. Методика використання авторських комп'ютерних програм, створених для вивчення природознавства на етапі усвідомлення нового матеріалу.
- 5.3. Методика використання авторської комп'ютерної програми "Вінні" при формуванні певних понять (наприклад, про прісноводні, морські та акваріумні риби).
- 5.4. Методика використання існуючих авторських комп'ютерних програм на уроках курсу "Я і Україна" при вивченні тем з розділу "Громадянська освіта" на етапі усвідомлення нового матеріалу.
6. Використання мультимедійних програм на уроках у початковій школі.
7. Висновки.
8. Література.

1. Актуальність проблеми.

Алгоритмічне мислення – це мистецтво міркування, уміння планувати свої дії, здатність передбачати різноманітні обставини та діяти згідно з ними. Тому центральним освітнім інноваційним проектом, що впроваджується в навчально-виховний процес є проект “Людина в інформаційному суспільстві”, який передбачає розвиток комунікативних умінь у шкільному середовищі, формування навичок самоосвіти та культурного спілкування у світовому інформаційному суспільстві.

Удосконалення професійної підготовки вчителя початкових класів, зокрема оволодіння ним інформаційними технологіями на сучасному етапі зумовлене суспільними процесами, що відбуваються в Україні.

Недосконалість навчальних планів, брак вільного позааудиторного часу для задоволення своїх професійних інтересів і потреб гальмує становлення і розвиток майбутнього фахівця. Усе це призводить до того, що вчителі початкових класів не завжди підготовлені до творчого розв’язання навчально-виховних завдань, до застосування в навчально-виховному процесі НІТ, недостатньо сприяють формуванню духовного світу, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів учнів шляхом прилучення через інформацію до культурних надбань народу і людства.

Значною мірою це зумовлено тим, що професійно-педагогічні знання, професійно-методичні вміння і прагнення творчо вдосконалювати свою педагогічну освіту, виховання потреби у вивченні інформатики, яких набувають майбутні вчителі початкових класів, не становлять цілісної системи, що функціонує в реальній практичній діяльності вчителя. Важливими для нашого дослідження є

ідеї і висновки науковців стосовно особливостей розвитку професійної педагогічної освіти в Україні та зарубіжних країнах на різних етапах історичного розвитку (О.І.Бантіна, Ю.С.Барановський, Г.А.Бордовський, І.І.Мархель, С.І.Машбиц, В.М.Монахов). Вивчаються видозміни в діяльності і характері спілкування педагогів при використанні НІТ в загальноосвітніх школах (А.В.Брушмінський, Т.В.Габай, А.М.Матюшин, Е.І.Машбиц, О.К.Тихомиров та інші). Проводиться аналіз розвитку теорії, практики і досягнень закордонних педагогів у проблемі втілення НІТ у навчальному процесі середньої і старшої школи (Б.С.Гершунський, Б.В.Гнедеско, А.Н.Литвинов, Е.О.Палат, В.Г.Розумовський та інші).

В Україні з питань застосування інформаційних технологій в початкових класах найбільш відомий досвід М.М.Левшина.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в теорії і практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід стосовно підготовки майбутнього вчителя до застосування НІТ у навчальному процесі середньої і старшої школи (Г.А.Балл, Т.Гергей, В.М.Глушков, А.М.Довгялло, А.П.Єршов, В.М.Монахов, І.Л.Підласий, С.Смирнов, Н.І.Шкіль та інші).

У наукових працях з питань підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів достатньо глибоко розроблено окремі аспекти даної проблеми, проте бракує фундаментальних робіт, в яких було б обґрунтовано цілісну систему професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до застосування інформаційних технологій на уроках природознавства в умовах педагогічного університету. Є дисертаційні дослідження по підготовці майбутніх учителів середніх і старших класів (М.І.Жалдак, І.М.Богданова, А.М.Ясінський, С.О.Гунько та інші). Дисертаційні роботи по підготовці вчителів початкових класів з даної проблеми в Україні нам невідомі.

недостатньо. Розв'язання даного протиріччя та актуальність, теоретичне і практичне значення зазначеної проблеми зумовили вибір теми дослідження “Підготовка майбутніх учителів до застосування інформаційних технологій на уроках природознавства в початковій школі”.

В епоху комп'ютеризації педагогічна освіта зазнає кардинальних змін..

Зростання соціальної й особистісної значущості опанування учнями комп'ютерної грамотності, без якої неможлива успішна адаптація в інформаційному суспільстві, вимагає докорінних змін в інформатизації загальної середньої освіти. До складу загальноосвітніх предметів вводиться інформатика. Комп'ютерно зорієнтовані засоби навчання повинні застосовуватися на всіх етапах освіти. Зокрема, у 1 - 6 класах комп'ютер може використовуватися як засіб навчальної діяльності з метою оволодіння школярами первинними вміннями і навичками роботи з ним. Запроваджуються центри ресурсів програмного забезпечення всіх навчальних предметів [62 ,с.2]

Сьогодні, у період бурхливого розвитку інформаційних технологій, зросла роль комп'ютерної грамотності, а тому набула суспільного значення інформаційна освіта.

У концепції програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл зазначається: "Удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Для системи освіти в найближчі роки необхідно підготувати до використання засобів інформаційних технологій у професійній діяльності достатню кількість фахівців. Підготовку педагогічних фахівців у галузі інформаційних технологій покласти на педагогічні вищі навчальні заклади та інститути післядипломної освіти вчителів"[64, с.5].

Від якості, глибини й обсягу знань, якими оволодіває студентство, значною мірою залежить дальший прогрес нового суспільства. І тому сьогодні, в умовах реалізації реформи школи, актуальною стає проблема підготовки майбутніх учителів до застосування інформаційних технологій на уроках у початкових класах.

Необхідність впроваджувати сучасні інформаційні технології у загальноосвітній школі практично ні в кого не викликає сумніву.

Спостерігаємо тенденції формування суспільної думки про те, що дитина тільки тоді здатна досягти соціального й професійного успіху, коли у неї будуть сформовані стійкі навички використання комп'ютерних технологій у своїй предметній галузі[88,с.22].

Головне - комп'ютерні технології міцно увійшли в найбільш базову галузь цивілізації - галузь, де відбувається цілеспрямована передача знань від одного покоління іншому, - освіту [88,с.22].

Проблема, яка стоїть перед початковою школою, впровадження сучасних технологій не тільки у молодшу ланку навчання, а й у дошкільну освіту.

Зросла потреба підготовки вчителів початкових класів у галузі сучасних інформаційних технологій.

На майбутніх учителів початкових класів припадає найважча, найоб'ємніша і найвідповідальніша робота по застосуванню інформаційних технологій на уроках. Від того як поставлена вимога в початкових класах, залежить і розуміння матеріалу, зацікавленість.

Комп'ютер є потужним засобом підвищення ефективності навчання. Спеціалісти вважають, що в наш час тільки комп'ютер дозволить здійснити якісний стрибок у системі освіти. тривалого часу.

2. З історії розвитку комп'ютеризації в учнів молодшого шкільного віку.

Одним із найважливіших соціальних замовлень сучасного суспільства є інформатизація освіти. Це вимагає переосмислення досвіду реалізації нових інформаційних технологій (НІТ), аналіз і оцінка можливостей їх використання в навчальному процесі, що обумовлює необхідність якісно нового рівня вивчення шкільних предметів, щоб прищеплювати кожному учневі стійке бажання і вміння вчитися, самостійно отримувати знання, творчо підходити до виконання навчальних завдань.

Особливо актуальна ця проблема для початкової школи, оскільки в молодшому шкільному віці формуються логічне мислення, пізнавальна самостійність, загальнонавчальні вміння і навички.

Проблема використання інформаційних технологій у навчанні активно вивчається в нашій країні упродовж 15 років.

Стрімкий розвиток комп'ютерної техніки з її різноманітною програмою забезпечення - це одна з характерних прикмет сучасного періоду розвитку суспільства. Технології, основним компонентом яких є комп'ютер, проникають практично в усі сфери людської діяльності. Те, що ще недавно вважалось фантастикою, тепер, завдяки науково-технічному прогресу, особливо прогресу в галузі комп'ютерних технологій, стало реальністю. Комп'ютерні технології застосовують у видавництвах і міністерствах, у банках і на складах, у системах зв'язку і управління транспортом, у податкових інспекціях і у сфері розваг тощо.

Зміни, які відбуваються у шкільному курсі інформатики, переорієнтація в його змісті є прямим наслідком перерахованих і багатьох інших об'єктивних суспільних процесів.

Дослідження показали, що в різних типах шкіл від 50 до 80 відсотків часу, відведено на вивчення курсу інформатики, припадає на підготовку школярів як користувачів.

При цьому в абсолютній більшості шкіл, як і раніше, вивчаються комп'ютерні технології, засновані на MS-DOS. Лише окремі школи переходять на вивчення систем на базі Windows-95. Однією з основних причин порівняно повільного переходу на вивчення сучасних комп'ютерних технологій є відсутність доступних за змістом та вартістю книг [27, с.3-5].

Термін "Informative" запроваджено у Франції в середині 60-х років XX століття, коли розпочалося широке використання обчислювальної техніки (ОТ). Тоді в англійських країнах увійшов до вжитку термін "Computer Science" для позначення науки про перетворення інформації, що ґрунтується на ОТ. Тепер ці терміни є синонімами. Поява інформатики зумовлена виникненням і поширенням нової (інформаційної) технології збирання, обробки і передачі інформації, пов'язаної з фіксацією даних на машинних носіях.

Інформаційні технології (ІТ) з'явилися з виникненням інформаційного суспільства, основою соціальної динаміки в якому є не традиційні матеріальні, а інформаційні ресурси: знання, наука, організаційні чинники, інтелектуальні здібності, ініціатива, творчість людей. Уперше поняття і перспективи розвитку ІТ докладно розглянув академік В.М.Глушков. Він трактував її так: "Інформаційна технологія - це людино-машинна технологія збирання, оброблення та передачі інформації" [50,с.10].

Застосування ОТ є найперспективнішим тому, що саме в соціальному середовищі використання комп'ютерів дає найбільший

ефект. В Японії і США, наприклад, в інформатику спрямовують більше половини використовуваних комп'ютерів.

Про ефективність переходу на ІТ свідчить хоча б те, що інтегровані автоматизовані виробництва, використовувані у промислово-розвинених країнах, дали змогу знизити витрати на виробництво на 35% і зменшити тривалість виробничих циклів на 60%.

Комп'ютерна революція, яка здійснюється на наших очах приблизно два останніх десятиріччя, не змогла не зачепити системи народної освіти. Розглядаючи положення, яке в цій системі зайняв персональний комп'ютер, ми повинні перш за все відмітити те, що з одного боку він став об'єктом навчального процесу, а з другого боку - сам є цінним технічним засобом забезпечення загального процесу освіти.

Робота з комп'ютером і з прикладними програмами вивчають у середній школі; в спеціальних і вищих учбових закладах. Комп'ютерні класи і комп'ютерні курси сьогодні вже далеко не єдині провідники комп'ютерної грамотності.

Комп'ютери використовуються для активізації учнів початкових класів на заняттях з будь-якого предмета. В багатьох навчальних закладах учні застосовують комп'ютер як допоміжний засіб при підготовці домашнього завдання, рефератів та інших робіт[50, с.15].

Сьогодні в світі немає жодної сфери науки і техніки, яка розвивалася б так швидко, як інформатика. Кожних два роки проходить зміна поколінь апаратних і програмних засобів обчислювальної техніки. Такого розвитку однієї сфери історія науки і техніки не знала.

Фактично ми можемо говорити про те, що в останні роки на наших очах відбулася комп'ютерна революція, яка торкнулася всіх

сфер соціальної, культурної, наукової діяльності людей. Ця комп'ютерна революція ще не закінчена і нещодавно ввійшла в черговий етап, пов'язаний з Інтернетом. Справа в тому, що через 5-7 років у світі не залишиться людей, яких не торкнулася б зміна, викликана існування цього єдиного світового інформаційного поля, як би вони не були далекі від обчислювальної техніки та персональних комп'ютерів. До професійної діяльності вже приступило покоління молодих людей, які вирости і отримали освіту в епоху персональних комп'ютерів. Цьому поколінню неможливо уявити світ без них, як наприклад, без телевізора чи автомобіля.

В сучасній школі немає важливої професії, як учитель інформатики. Особливо важливо те, що багато учнів на низькому рівні можуть бути ознайомлені з більш передовими програмами і алгоритмами засобами, ніж, які є в розпорядженні комп'ютерних класів. У такій ситуації вчитель змушений постійно слідкувати за розвитком засобів обчислювальної техніки, за появою нових програм і за прийомами роботи з ними. За останніми даними в світі працює біля півтора мільярда персональних комп'ютерів. Кожна десята доросла людина планети використовує комп'ютер постійно. В багатьох країнах уміння працювати з комп'ютером вважається вже не комп'ютерною грамотністю, а просто грамотністю. Слова Василя Кременя "У нас практично зовсім немає комп'ютерної техніки на селі. Це той наслідок, про який потрібно кричати сьогодні на кожному перехресті. Але з огляду на перспективу країни і нашої молоді відсутність комп'ютерної бази - найгостріша, найболючіша проблема, бо ми готуємо неконкурентоздатних фахівців, неконкурентоздатних громадян. Я радий з того, що уряд знайшов можливість виділити 10 млн. гривень з капітальних вкладень цього року на комп'ютеризацію шкіл, зокрема сільських. Це дозволить

організувати комп'ютерні класи в майже 200 школах. Поставимо програмний матеріал, який можна буде використовувати під час вивчення різних предметів, а також підключимо комп'ютери до Інтернету. Наше гасло - кожна школа повинна мати комп'ютерний клас, підключений до Інтернету. Питання не тільки в комп'ютерній грамотності, а в тому, щоб сучасний навчальний процес відбувався за допомогою комп'ютера" [73,с.4]. В англійському містечку Вафтфорді нещодавно відкрився незвичайний приватний коледж. Туди приймають дітлахів з півтора року. І відразу ж садять за комп'ютер. Ефект вражаючий - тільки уявіть: за тиждень малюки відмінно справляються з "мишкою" та клавіатурою. Засновник закладу доктор Рональд Райт сказав, що вже 15 учнів пройшли так званий курс навчання і відмінно склали екзамени. "Я довго займався вивченням здібностей дітей до навчання і з повною відповідальністю можу заявити, що пік сприйняття інформації спостерігається саме у віці від півторарічного до трьох з половиною. Десятирічні діти навчаються значно гірше. А оскільки комп'ютери - частина сучасного життя, навіщо ж відкладати на завтра те, що можна і, з моєї точки зору, потрібно зробити сьогодні? Тим більше, що перші результати навіть перевершили мої сподівання і геть спростували невтішні прогнози скептиків"[72,с.19-20].

Інформатиці як індустрії та науці - 50 років. За цей час з'явилося і загинуло 4 покоління комп'ютерів. Великих і малих ЕОМ, велика кількість самих різноманітних приладів вводу, виходу інформації, перфокарт, перфолент і магнітних дисків. Будь-яка людина у віці від 6 до 65 років може засвоїти роботу на комп'ютері і в мережі Інтернет за деякий час. Мінімальними вимогами для засвоєння комп'ютерної грамотності є вміння писати і читати, а також шукати інформацію в книгах і каталогах. Якщо звичайна грамотність - це вміння читати і

писати на рідній мові, то комп'ютерна грамотність - це вміння читати і писати за допомогою ЕОМ. Для ефективної роботи в міжнародній мережі Інтернет однієї грамотності не вистачить. Ще на початку минулого століття англійський математик Чарльз Беббидж (1791-1871) створив проект комп'ютера, але не встигає побудувати працюючу модель. Причина в тому, що Чарльз Беббидж пробував зробити комп'ютер із рухомих механічних частин. Першим приходить до ідеї використання електроніки американський математик болгарського походження Джон Вінсест Атанасов (дата нар. 1903р.). Сучасні комп'ютери набагато досконаліші тих, про які мріяв Беббидж і що проектував Атанасов [72,с.7-8].

За допомогою комп'ютера в недалекому майбутньому люди зможуть використовувати нагромаджену людством інформацію так само вільно, як електрику і воду. Очолювана Борисом Паньшиним лабораторія в Інституті кібернетики ім. В.М.Глушкова Академії наук УРСР тісно пов'язана з роботою інформаційно-обчислювальних центрів та установ столиці. Перед ученим поставлено питання: "Яким законам підпорядкований розвиток інформаційно-обчислювальних систем, цих принципово нових каналів соціальної комунікації?" Це питання особливо актуальне зараз, коли всі пріоритети розвитку обчислювальної техніки віддані на користь формулі "ЕОМ - новий засіб спілкування", а процес комп'ютеризації значною мірою працює на комунікативний комфорт [76,с.3].

Джозеф Джон Томсон, видатний англійський фізик, директор уславленої Кавендітської лабораторії, звідки вийшла плеяда блискучих учених-фундаторів сучасної фізики - Е. Резерфорд, Ч. Вільсон. Дж. Чедвік та ін., залишив про себе пам'ять ще й як автор цього висловлювання: "У технічному прогресі беруть три основних елементи: знання, енергія, матеріал", яке може бути епіграфом до

історії науково-технічного прогресу. Ще років із двадцять ніхто не міг передбачити, що серед понять, які визначатимуть наше століття, будуть і такі, як "вік інформації" і "вік ЕОМ". Двадцяте століття завершило свій стрімкий біг, а ці визначення не збираються старіти, навіть навпаки - претендують на те, щоб увійти в історію на перших ролях. А якщо так, то чому ж інформація і електронно-обчислювальна машина стоять поряд? ЕОМ, або комп'ютер (латинською "compute" означає "рахую", "обчислюю"), як це не здається дивним лише десяту частину свого робочого часу витрачає на заняття математикою. Вона робить найскладніші підрахунки фантастично швидко. Машини першого покоління, які з'явилися в 10-20 тисяч операцій за секунду. Людина спроможна виконати 2-3 тисячі операцій за повний робочий день. Комп'ютери четвертого покоління, поширені сьогодні, мають просто-таки неймовірну швидкість - кілька сотень мільйонів операцій. А машини п'ятого покоління, які поки що тільки проектуються, перевищують мільярдний рубіж [76, 10-12].

Інформатика нагадує велике дерево, верхівки якого ховаються у хмарах.

Становлення вітчизняної обчислювальної техніки пов'язано з іменем чудової людини і видатного вченого Сергія Олексійовича Лебедева, який багато років очолював Інститут точної механіки і обчислювальної техніки АН СРСР (УТМ, ОТ), який зараз носить його ім'я. Перша ЕОМ, створена під керівництвом С.О.Лебедева, отримала назву МЕРМ (мала електронна рахувальна машина), почала працювати в 1951 році в Києві [49, с.5].

Щоб успішно навчати учнів у комп'ютерному класі, вчитель - початківець повинен опанувати систему навчання курсу "Я і Україна", тобто методику викладання природознавства у початкових класах, і починати творчу самостійну роботу.

Курс "Я і Україна" - ознайомлення з навколишнім світом, природознавство, громадянська освіта - повинен сформувати в учнів поняття явищ природи, дати їм конкретні повідомлення про звичайні реальні предмети і явища навколишнього світу, доступно пояснити зв'язки між окремими природними явищами і причини їх, на прикладах показати, як людина використовує сили і багатства природи в інтересах суспільства, охороняє природу.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють подавати інформацію дитині у такому вигляді, в якому вона її найкраще сприймає. Досліди Ебінгауза показали, що через півгодини після механічного (недостатньо усвідомленого) заучування забувається 40 % матеріалу. Наступного дня залишається 34 % інформації, через 3 дні - 25 %, через 30 днів - 21%. При застосуванні логічної обробки матеріалу, який слід запам'ятати, інформація зберігається значно краще [2,с.31].

Особливо актуальною проблемою є створення інтерфейсів, які роблять процеси взаємодії людини і комп'ютера схожими на спілкування людей [5,с.15].

Втілюючи в життя основні напрями реформування освіти в Україні, в ліцеї міста Орджонікідзе завідувачем кафедри НІТ (нових інформаційних технологій) Костюковим В.П. запропоновано роботу з молодшими школярами проводити у трьох напрямках:

- застосування комп'ютера при вивченні мови, математики та інших навчальних предметів;
- введення інформатики в перелік навчальних предметів;
- об'єднання перших двох напрямів.

3. Особливості структури і змісту підручників з курсу "Я і Україна".

Природознавство як навчальний предмет має пропедевтичний характер. Завданням його - підготувати учнів до вивчення елементарних курсів ботаніки, зоології, анатомії, фізіології і гігієни людини.

Відповідно до нового навчального плану (№162 про Типові навчальні плани початкової школи з навчанням українською та мовами національних меншин :освітня галузь "Людина і світ"), який набрав чинності з 01.03.2004 року, з урахуванням вікових особливостей учнів у Типових навчальних планах реалізується навчальний предмет "Я і Україна", який може вивчатися варіативно: інтегрованим курсом або окремими предметами.[92]

Навчальний предмет "Я і Україна" вивчається у I - IV класах. На вивчення його відведено 1 годину на тиждень у I і II класах, всього 34 години на рік; у III - IV класах - 2 години ,всього 68 годин на рік.

У навчальному плані на 2001 - 2002н.р. в інваріантній частині виділено курс "Я і Україна. Навколишній світ", який може вивчатися варіативно - через предметний зміст або шляхом його інтеграції. У зв'язку з прийняттям Державного стандарту початкової освіти цей предмет набуває виняткового значення для досягнення кінцевих результатів початкової освіти.

Подаємо аналіз вказаних програм і створених відповідно до них підручники з курсу "Я і Україна":

1. Роман Арцишевський, Євгенія Дурманенко для 1-2 класів "Вступ", "Людина", "Природа", "Суспільство і культура"[84, с.286-292].

2. Тетяна Байбара для 3-4 класів "Природознавство" "Вступ. Природа і ми", "Нежива природа", "Жива природа", "Планета Земля", "Наша Батьківщина-Україна", "Рідний край"[81, с.173-179].
3. Надія Бібік для 3-4 класів "Громадянська освіта" "Людина", "Людина серед людей", "Правила життя в суспільстві", "Культура", "Громадянські права та обов'язки"[81, с.181-184].
4. Віра Ільченко, Костянтин Гуз для 3 класу "Довкілля" "Вступ. Готуємося до спостереження", "З чого і як усе утворилося", "Сила і енергія", "Спостерігаємо за рослинами", "Спостерігаємо за тваринами", "Спостерігаємо за людиною", "Повторення за 3 клас"[81, с.191-195]. Для 4 класу "Як проводити дослідження", "Досліджую довкілля", "Досліджую організм людини", "Україна на планеті Земля", "Україна в минулі часи і нині", "Повторення за 4 клас"[81, с.195-200].

У підручниках з курсу "Я і Україна" для 1 - 4 класів подаються відомості за програмою, відповідно до мети і навчального завдання. Матеріал підручників складається з невеликих за обсягом статей, оповідань, влучних народних висловів, загадок, кольорових ілюстрацій, схем, запитань, завдань, тлумачного словничка, проєктів. Підручники не тільки дають певний мінімум знань і забезпечують закріплення їх, а й допомагають дітям самостійно здобути ці знання.

Останніми роками спостерігається різке зменшення кількості дітей, які відвідують дошкільні заклади, а відтак багато шестирічних першокласників прийдуть до школи невідготовленими.

На уроках з курсу "Я і Україна. Навколишній світ" долаються організаційно - педагогічні бар'єри, і це значно полегшує період

адаптації першокласників до нових умов (знижується тривожність дітей), впливає на емоційний стан дитини, її працездатність, здоров'я.

Вивчення цього курсу допомагає розвантажити інші дисципліни від питань, які не мають до них безпосереднього відношення (формування культури поведінки, бережливого ставлення до природи, предметного світу), дає можливість учителю зосередитися на специфічних завданнях кожного предмета (формування обчислювальних навичок, оволодіння технікою письма, читання).

Головне завдання курсу "Я і Україна. Навколишній світ" - сформувати в учнів уявлення про цілісність світу; природне і соціальне оточення як середовище життєдіяльності людини, її належність і до природи, і до суспільства[71,с.298].

Велика увага повинна приділятися формуванню загально навчальних умінь і навичок - спостерігати, аналізувати, порівнювати, групувати, встановлювати причинно - наслідкові зв'язки.

Тому в змісті курсу знайшли відображення актуальні проблеми, які інтегрують елементи знань з різних галузей.

Суспільствознавчий напрям курсу охоплює знання про людину як складно організовану, моральну і самооцінну істоту; знання про українське суспільство; довкілля, в якому живе дитина; способи пізнання й орієнтацію у навколишньому житті і сприяє поетапному усвідомленню єдності компонентів: "Я - сім'я - школа - рідний край - Україна"; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з соціальним і природним оточенням і сприяє накопиченню досвіду особистісного ставлення до системи цінностей українського суспільства, зокрема, етнічних, загальнонаціональних, загальнолюдських.

Природознавчий напрям охоплює систему знань про об'єкти неживої та живої природи, взаємозв'язки і залежності між ними; поглиблює і розширює уявлення, елементарні поняття та закономірні зв'язки і залежності між ними, знайомить учнів з різноманітністю природи; господарською діяльністю населення, охороною і збереженням природи рідного краю, України; з системою природних цінностей; спрямовує практичну діяльність учнів, пов'язану з охороною природи та свого здоров'я.

Для повноцінної реалізації програми передбачено підручник "Я і Україна. Віконечко".

Суспільствознавчі та природознавчі знання у підручнику конкретизуються такими розділами: "Про тебе самого", "Родина, рідня, рід", "Людина серед людей", "Природа навколо нас", "Твій рідний край", "Твоя країна - Україна".

Зміст кожного наступного розділу збагачується у певній послідовності: від окремих конкретних фактів до елементарних узагальнень, що забезпечує взаємодію старих і нових знань, попереднього і нового досвіду.

У підручнику подано матеріал, який сприяє розвитку мислення дитини, спостережливості, самостійності, активності, а також особистісних якостей, які створюють міжсуб'єктність спілкування у процесі пізнавальної комунікативної діяльності і виявляються у переживаннях, смислотворчості учнів, та є потужним джерелом мотивації їхнього навчання.

У кожній темі висвітлюються важливі для школяра питання, які формують у нього уявлення про природу й суспільство, сприяють вихованню поваги до людей, до їхньої праці, а також до природних багатств рідного краю.

Підручник передбачає різноманітні розумові та практичні дії учнів, спрямовані на переробку інформації, одержаної з різних джерел. Це різні досліди з повітрям, водою, ґрунтом; завдання на встановлення співвідношення рослин і тварин за місцем їх зростання й проживання; встановлення послідовності явищ і подій (що з чого, що за чим та ін.); встановлення причинно - наслідкових зв'язків(чому люди шанують хліб?; звідки нам відомо про гірке і солодке?; чому небезпечно чистити вухо гострими предметами?); на виявлення чемності і вихованості дітей в особистій поведінці та у ставленні до людей (Як повинен звернутися хлопчик до перехожого, щоб дізнатися, котра година?; Як треба поводитись у храмі, бібліотеці тощо?); на виявлення життєвої позиції щодо інших (Що ти скажеш хлопчикові, який поламав дерево?); на виявлення милосердя, чуйності (Що ти скажеш, якщо твій друг забився і йому боляче...?); на виявлення розуміння дитиною стану інших людей.

Підручник приваблює шестирічну дитину неадекватністю постановки навчальних завдань, які спрямовані на організацію пошуково - дослідницької роботи. Учні розмірковують над запитаннями: Як хліб на стіл прийшов? Чому Сонце називають сонечком? Де працює Невидимка? Куди треба кинути зернятко, щоб виросла рослина? Що загрожує земному другу? Хто, хто в куточку живе? Звідки на поле прийшов трактор, комбайн? Як до нас одяг прийшов?

У підручнику чимало завдань, які передбачають спільну роботу шестирічних першокласників з батьками. Орієнтуючи батьків на співпрацю з дитиною, вчитель наголошує на важливості такої співпраці. Завдяки співпраці батьків і дитини, з одного боку, підвищується здатність дитини до адаптації в нових умовах, з іншого - покращується обізнаність батьків зі шкільними справами дитини.

Адже відомо, що спільна діяльність батьків і дітей виявляється здебільшого у прибиранні квартири, приготуванні обіду.

Завдання для спільного виконання різноманітні, вони конкретні й доступні. Наприклад, обговоріть з мамою, як краще розмістити у ранці зошити, книжки, пенал, фарби, пластилін; хай батьки тобі розкажуть, якими іграшками вони гралися; розпитай своїх дідусів, бабусь, які страви вони їли в дитинстві; якими були твої тато й мама в дитинстві; розстав з мамою столові прибори так, як зображено на малюнку.

Тексти підручника невеликі за обсягом, написані у формі діалогу з дитиною, цим самим мотивують її активну пізнавальну діяльність, осмислене й повноцінне засвоєння програмового змісту.

Основний зміст підручника реалізує істотні цілі предмета. Засобом засвоєння основного змісту підручника є система навчально - пізнавальних та практичних завдань, яка передбачає формування в учнів понять про органи чуття, їх роль у пізнанні навколишнього світу; збереження здоров'я в різних непередбачених ситуаціях; уявлення про професію батьків; про історію назви населеного пункту, вулиці; вмінь користуватися спеціальними методами вивчення об'єктів природи, рукотворних предметів (виконати дослід, вести спостереження).

Окрім цього, для активізації процесу засвоєння основного змісту, його систематизації, узагальнення та посилення практичної спрямованості введено до підручника різноманітні рубрики: обговоріть правила, перевір, поміркуй, запам'ятай, полічи, обстеж, висій зернятко, підгодовуй птахів, змайструй з батьками годівничку для птахів. Завдяки цьому урізноманітнюється також діяльність дитини, підтримується інтерес до предмета.

Оскільки основним методом накопичення конкретних знань з курсу є безпосередні спостереження учнів, практична та дослідницька діяльність, то основна роль підручника полягає у систематизації знань учнів, навчанні школярів поєднувати окремі факти в ціле, розкривати їх у взаємозв'язках і взаємозалежностях.

Матеріал курсу "Я і Україна. Навколишній світ" розташований за принципом концентричності. Це дає змогу (на складнішому навчальному матеріалі) розвивати, розширювати, збагачувати, систематизувати уявлення й елементарні поняття дітей про явища навколишньої дійсності, створювати з одних фактів основу для розуміння інших, збагачувати моральний досвід.

Основні завдання курсу "Я і Україна" (2 клас) можна умовно поділити на два тематичні напрями: формування знань про явища суспільного життя (суспільствознавчий напрям) та ознайомлення з природним оточенням (природознавчий напрям). Обидва напрями вміщують матеріал про трудову діяльність дорослих і організацію практичної діяльності дітей (трудової, суспільно корисної, ігрової).

Взаємозв'язок і взаємозумовленість обох напрямів сприяє формуванню в учнів цілісного уявлення про навколишній світ.

Для повної реалізації програми передбачено підручник Н.М.Бібік, Н.С.Коваль. "Я і Україна".

Суспільствознавчі та природознавчі знання на предметному рівні відтворюються у підручнику такими темами "Про тебе самого", "Родина, рідня, рід", "Людина серед людей", "Природа навколо нас", "Твій рідний край", "Твоя країна - Україна".

Знання другокласників постійно розширюються і поглиблюються, оскільки матеріал курсу "Я і Україна" складений за принципом концентричності. Це дає змогу вчителю повертатися до теми, яка вивчалася